

Începînd din decembrie 1929, cronica plastică a revistei „Gîndirea”, susținută cu multă prestanță de Oscar Walter Cisek, este preluată la recomandarea acestuia de tînărul jurist, un pasionat al artei, AUREL D. BROȘTEANU (n. 1900 — m. 1978). Pînă atunci publicase cronici plastice, rar și întîmplător, mai constant în „Tiparnița literară” (1928—1929). Asemeni aceluia care îl precedase la „Gîndirea”, țintește la o cronică cit mai obiectivă, luînd o mare distanță față de operele de artă cercetate, datorită unui excesiv spirit critic. Limbajul folosit este sobru, concis și atractiv ce contribuie la claritatea expunerii. Scrupulul profesional al juristului îl determină ca uneori aprecierile să fie susținute prin lungi descrieri analitice ale lucrărilor care fac obiectul cronicii. Nu de puține ori, pentru a evita atari situații cade în cealaltă extremă antrenîndu-se în docte divagații generale etico-estetice. În unele cazuri se dispensează de argumentația proprie, crezînd că este suficient în sprijinul afirmației sale și are o pondere mai mare de convingere dacă se asociază la „cuîntul celor mai autorizate opinii critice”, în problema tratată. („Universul literar”, 15 ianuarie 1928).

Aurel D. Broșteanu a urmărit cu obstinție să semnaleze, să sublinieze și, în multe cazuri, să interpreteze inedit și interesant trăsăturile care — credea el — marchează aportul artiștilor valoroși în

cadrul școlii românești de pictură contemporană și, în consecință, să evite comentariile asupra celor „fulși consacrați”.

Pentru critic „unică îmi a pare situația meșterului Gheorghe Petrașcu în istoria picturii românești, fără exemplu cariera sa de minuiitor al penelului” („Gîndirea”, mai 1930). Acestui maestru îi caracterizează entuziast valoarea creației găsînd-o în permanent progres pozitiv. Iată ce afirmă cu prilejul expoziției acestuia din 1930: „alături de expresia subtilă și aeriană a cîtorva peisaje, noi, alături de echilibrul valorilor din cîteva naturi moarte mai cald atmosferizate decît altădată, vechea pasiune pentru scîlpirile de pastă smulse retortelor în care se sfîrîmă grăuntele culorii duce la saturația suprafețelor pictate, atinge un maximum de densitate a materiei picturale”, căreia îi descoperă, „în redarea carnației o truculență rarori întîlnită în cuprinsul artei contemporane” (mai 1930).

După Gheorghe Petrașcu urmează, ierarhic, la o oarecare distanță Iosif Iser, care în expoziția personală din 1929 „se arată în plină evoluție, apropiat de maturitatea rodnică, justificînd aprecierea de care se bucură nu numai printre amatorii noștri de artă, ci și din partea cîtorva condeie autorizate ale criticii din Apus, unde își desfășoară parțial activitatea” (decembrie 1929).

Dintre artiștii în plenitudinea creației remarcă în primul rând pe Francisc Șirato, N. Tonitza, Ștefan Dimitrescu și Oscar Han, membrii „Grupului celor patru”, „talente reale, dublate de un discernămint sigur al valorilor plastice” („Gândirea”, aprilie 1930). La același nivel artistic cu ei îi situează pe Marius Bunescu „*acest mereu tânăr artist*” (martie 1930), pe Ion Theodorescu Sion „*un reprezentant fruntaș al generației de pictori români în viață*” (aprilie 1930).

Retine pozitiv din generația în curs de afirmare numele lui Lucian Grigorescu, „*a cărui atitudine de intransigență față de cerințele publicului și față de sine poartă o valoare morală și propagă un exemplu binefăcător*” (ianuarie-februarie 1930), Henri Catargi („*Ultima oră*”, 5 ianuarie 1929), Elena Popeea, care aduce o „*artă de notație*” („*Tiparnița literară*”, 30 noiembrie 1928), Celline Emilian, un „*talent plin de frumoase promisiuni*” (ianuarie-februarie 1930). Îi apreciază, dar cu unele rezerve și rețineri pe Lucia Demetriade Bălăcescu, care trebuie să aibă „*o mai mare grijă de stil*” (martie 1930), pe Milița Pătrașcu „*concesivă în portrete*” (martie 1930) și pe decedatul Sabin Popp („*Universul literar*”, 15 ianuarie 1928).

Arareori, cu discreție, face unele aluzii critice asupra creației unor artiști cu mare notorietate la public, ca în cazul lui Ștefan Popescu („*Tiparnița literară*”, 1 ianuarie 1929) pictorilor profesori la Școala de belle-arte Constantin Artachino și Ipolit Strâmbulescu („*Ultima oră*”, 5 ianuarie 1929) sau Marin H. Georgescu, care conduce o Academie de Artă („*Ultima oră*”, 5 ianuarie 1929).

Prin puținele, dar consistentele cronici de artă publicate pînă în 1931, Aurel D. Broșteanu se remarcă doar ca un critic de artă care se străduiește să enunțe o judecată autorizată asupra valorii operelor de artă, limitîndu-și preocuparea doar la artiștii de cert prestigiu. El evită să ia poziție sau să se implice în dezavuaarea nonartei practică de majoritatea artiștilor vremii și adoptă o poziție de expectativă în privința tinerilor a căror vocație nu a început să se manifeste cu autenticitate.

Abordînd aportul criticilor de artă elogiază activitatea lui Francisc Șirato, N. Tonitza, Ștefan Dimitrescu și Oscar Han care „*s-au manifestat cu necontestată autoritate în domeniul criticii de artă, dînd dovadă nu numai de pricepere profesională, dar și de cea mai largă înțelegere a faptului artistic*” (aprilie 1930).

● Publicistul și filosoful GRIGORE TĂUȘAN (n. 1874 — m. 1953), unul dintre colaboratorii constanți ai ziarului „Viitorul” cu cronicete despre viața culturală a Capitalei, din cînd în cînd, în anii 1927-1930, scrie, ca și altădată, cronici plastice (mai semnează uneori cu litera T, inițiala numelui, alteori cu pseudonimul PETRONIUS).

Consecvent opiniei sale exprimată în cronica din 8 mai 1912, își propune și de această dată drept țel să prezinte pe „*cei ce învederează un talent format sau care dau speranțe în viitor*”. Dar opțiunea lui este categorică pentru pictorii și sculptorii care se manifestă în cadrul artei tradiționaliste, adică academism și arta promovată pînă la 1916 în cadrul societății „Tinerimii artistice”. Cronicile sînt simple și fugare impresii, scrise într-un stil plat și anost. Cronicarul apreciază sentimental fără discernămint critic pe corifeii acestei arte, admirînd îndeosebi pe Artur Verona și Kimon Loghi (1 ianuarie 1927) și pe „*vestita floristă*” Atanasie Filotti (24 noiembrie 1927 și 4 ianuarie 1929), ca și pe Iosif Iser „*un artist adevărat*” (29 octombrie 1925), pe Eustațiu Stoenescu „*cu o pictură adevărată*”, excelînd în portrete și „*mai cunoscut la Paris decît la noi*” (22 octombrie 1927), vrînd să sublinieze că este puțin prețuit în țară.

Dintre artiștii ce se afirmău „*impetuos*” remarcă pe Vasile Popescu și Aurel Jiquide (28 martie 1928), Elena Popeea (21 noiembrie 1925), Petre Iorgulescu Yor, „*un stăpînitor al formelor nouă de viață picturală*” (5 noiembrie 1929), Rudolf Schweitzer Cumpăna, pentru redarea „*vieții noastre rustice*” și pentru „*fecunditatea coloristică*” (9 decembrie 1927).

Cronicarul își pune speranțele, cu satisfacție, în viitorul artiștilor Paul Molda (1 ianuarie 1927), Savargin (15 ianuarie

1927 și 26 mai 1929), Theodorescu Românăți (10 martie 1927), Ana Maria Călinescu (12 martie 1927), Alexis Macedonski (12 aprilie 1928), Maria Brateș Pilat (9 decembrie 1927), Iosif Steurer (28 martie 1928), Traian Cornescu (12 aprilie 1928), Petre Bulgăraș (12 decembrie 1928), Teodor Kiriacoff (15 mai 1929), George Catargi (4 ianuarie 1929), Lucia Rechemberg (6 aprilie 1929), Alexandru Ananescu (6 aprilie 1929).

Grigore Tăușan critică arta modernă contemporană — nu o înțelege și nu o apreciază — dar n-o respinge fâțiș, căci se abține a se afișa ca un inveterat adversar al ei, în schimb difuzează când are ocazia, părerile adversarilor acesteia, cum o face cu satisfacție atunci când juriul Salonului oficial din anul 1927 a fost înșelat primind o lucrare în spirit modern semnată Ion Popa Kely realizată de către pictorul academic L. Cosmovici din Iași, pentru a demonstra parțialitatea acestuia în sprijinul „*artei ultramoderniste*” (17 iunie 1927).

Poziția împotriva artei ultramoderne, pe care o respinge în numele artei tradiționale, singura — după el — specifică culturii și firii poporului nostru este atinsă lapidar în articolul „Ce fel de artă conține Salonul oficial?” din 28 aprilie 1927 și din preocuparea permanentă a prezentării celor pe care îi sprijină și expunea în cadrul Salonului de pictură și sculptură de la Ateneu (24 decembrie 1930). În cazuri particulare apreciază unele realizări de acest fel ca în cazul cubismului Nadiei Bulighin (15 ianuarie 1927) sau efortul lui M. H. Maxy în cadrul Academiei de Artă Decorativă pentru promovarea unui spirit înnoitor în obiectele ce se realizează aici (10 noiembrie 1927).

Prin constanța colaborării permanente la ziarul partidului liberal, „Viitorul”, prin lecțiile predate la catedra de filosofie, Grigore Tăușan a difuzat perseverent opiniile sale politice și culturale, devenind un ziarist apreciat de marele public cititor al gazetei, exercitând prin cronicile sale plastice și o influență, totuși, mai redusă și în domeniul artei.

● Cronicarul rubricii artistice a revistei ilustrate „Realitatea” în anii 1926—

1927 este gazetarul EUGEN BOUREANU, un fanatic adept și apărător al artei academiste. Își face singur un titlu de merit de a fi un îndrăjit militant „*tradiționalist și teoretician al acestui crez*” artistic (15 aprilie 1927), precizând că încă cu două decenii în urmă această opțiune i-a dat imboldul să facă parte din cercul de prieteni și admiratori înfocați ai pictorului Gheorghe Popovici, directorul Școlii de Belle Arte din Iași, fruntașul artei academice locale (15 aprilie 1927). De necontestată valoare clasică este pentru cronicar creația lui Gheorghe Popovici, care s-a impus, tinăr fiind, prin capodopera *Moartea lui Horia*, acum lucrind de mai bine de 20 de ani la desăvirșirea compoziției *Dezrobirea țiganilor*, așa cum, coincidență, constatăm noi, cam tot de atita vreme, G. D. Mirea, celălalt director al Școlii de Belle Arte din București lucra la impozanta lucrare *Alexandru cel Bun și solii turci*.

Dar cel mai strălucit reprezentant al academismului contemporan și deci și pictorul național cel mai autentic, chiar mai presus de Nicolae Grigorescu, după Eugen Boureanu, este incontestabil Stoica Dumitrescu. În orbirea lui pătimașă cronicarul afirmă că acesta este „*cel mai mare pictor pe care l-a dat neamul românesc pînă astăzi*” (6 februarie 1927) și „*dacă Eminescu este cel mai strălucitor exponent al geniului românesc, în pictura, în această artă a redării plastice a aclo-rași simțuri și gânduri Stoica este egalul său*” (6 februarie 1927); Pan Ioanid este apreciat la superlativ fiind „*un apostol al vieții neamului său*” (30 ianuarie 1927); creația „*maestrului*” Kimon Loghi este „*o sărbătoare a luminii și culorii*” (19 decembrie 1926); Artur Verona, „*mastru al picturii noastre*”, crează o artă „*adînc românească*” (26 decembrie 1926); Elena Barbu, un „*talent feminin*” prezintă o „*pictură viguroasă*” (16 mai 1927); Leon Biju este „*un poet al melancoliei*” (13 februarie 1927); Teodorescu Românăți, „*tradiționalist pătimaș*, este „*o revelație*” (13 februarie 1927); Paul Molda este un „*gînditor al culorii*” (19 decembrie 1926); Alexandru Moscu un „*talent viu*” (27

februarie 1927). Dintre pictorițe, „Duduia Genița”, cum îi spun prietenii în intimitate, printre aceștia aflându-se și ea, Eugenia Atanasiu Filotti este cea mai lăudată, căci realizează „*admirabile flori*” (9 și 16 ianuarie 1927).

Arta modernă o detestă relatînd că „*ori de cite ori intru în expozițiile pe care cronicarul artistic al „Universului literar” (Nicolae Tonitza n.n.) le preamărește pînă la hiperbolă, sînt sigur că le voi părăsi cu acelaș sentiment de oroare, atît pentru arta expusă acolo, cit și pentru bietul public*” (27 februarie 1927). Pentru acest public, pe care dorește să-l cultive și să-l facă adeptul artei academice uneori ține să-l prevină de capcanele artei moderne, hulind pe reprezentanții acesteia. Astfel Adam Bălțatu este blamat că „*a luat drumul pierzaniei, al artei moderne*”, iar Leon Viorescu este „*victimă a tendințelor de minare a picturii noastre*” (27 februarie 1927). Cei mai criticați sînt membrii Grupului celor patru — pictorii Ștefan Dimitrescu, Francisc Șirato, Nicolae Tonitza și sculptorul Oscar Han — „*care își urmează tradiția de batjocorie a unei arte care — sprijinită pe o sfidătoare trîmbițare — vrea să impună, cu orice preț, cărări noi pentru ceea ce însă de-a lungul ei, omenirea s-a deprins să le vadă cu totul altfel*” (21 martie 1927).

Eugen Boureanu este un reprezentant tipic al cronicarului din categoria susținătorilor artei tradiționale românești, postat la limita extremă a academismului, căci și în cadrul acesteia nu admite decît compoziția istorică. Agresivitatea pătimașă, optica îngustă ca și pornirea excesivă împotriva restului artei l-au marginalizat și izolat, opiniile lui rămî-nînd strigăte în pustiu chiar și pentru amatorii de frumos neavizați.

● ADOLPH CLARNET (semnează A. Clarnet, Clarnet, Cl, C.) cronicarul teatral al ziarului în limba franceză „La nation roumain”, deține concomitent în perioada ianuarie 1928 — martie 1930 și rubrica artistică.

Își scrie cronicile într-o formă elegantă — artele plastice fiindu-i familiare căci, deseori în trecut a mai scris cronici plastice — cu politețe curtenitoare și amabilă, cu grijă ca observațiile semnalate să

nu supere pe cel vizat. Reținem faptul că aprecierile se înscriu într-o scară valorică. Îndebște, preocuparea lui este de a scoate în evidență tinerele talente. Luciei Demetriade îi apreciază în mod deosebit desenul, în special cel din ilustrațiile la cartea lui Ion Minulescu dar nu mai puțin și „*elanul în culoare*” (23 ianuarie, 1929): Margareta Cosăceanu, eleva sirguincioasă a lui Bourdelle, realizează sculpturi „*pline de sensibilitate*” (27 ianuarie 1929); lui Henri Catargi îi relevă cu incintare „*talentul*” (27 ianuarie 1929), precum și „*sinceritatea*”, degajată din lucrările infățișînd o „*viață calmă*” (29 ianuarie 1929). Îl afectează tare mult pictura „*sinceră și gravă*” a lui Lucian Grigorescu care, „*își meditează îndelung subiectele*” (5 februarie 1929); remarcă pe Niculina Delavrancea Dona, „*o coloristă pictînd cu grație subiecte intime*” și pe Bacalu pentru că pictează cu „*onestitate sinceră*” (10 februarie 1929); reține de la Olga Greceanu înclinația pozitivă „*de a picta cu religiozitate*” (14 decembrie 1929).

Încurajează debuturile și pe cei cărora le înregistrează în timp progresele, cum ar fi B'Arg („*desene în maniera lui Poulbot*” — 10 martie 1929), George Catargi („*artă cinstită și simplă*” — 16 ianuarie 1930), Margareta Vermont Fermo („*artistă dotată*” — 28 martie 1930), Constantin Isachie („*un tînăr talent*” 8 ianuarie 1929), Laetitia Nichifor Grigorescu („*redă cu melancolie pitorescul clădirilor*” — 5 februarie 1929).

Consideră că trebuie să facă eforturi mai susținute în viitor, fiind dotați, Ionescu Doru (6 februarie 1929), Ionel Ioanid (6 februarie 1929), Visconte (8 februarie 1929), Sell (9 februarie 1929).

Dintre artiștii maturi afirmați se bucură de cronici elogioase, dar cu pertinente observații și caracterizări: Ion Theodorescu Sion (5 aprilie 1929), Samuel Mütznér (3 și 17 ianuarie 1929), Rodica Maniu (6 aprilie 1929 și în „Rampa”, 10 aprilie 1929), Marius Bunescu (19 februarie 1929 și 26 februarie 1930) și Iser (12 decembrie 1929), laudele fiind mai generoase în cazul pictorilor Iser și Ion Theodorescu Sion.

● În anul 1924 ziarul „România” are un cronicar plastic combativ, cu gust artistic și bine informat asupra artelor plastice din Apus și Rusia Sovietică în persoana scriitorului C. M. IVANOV (n. 1892 — ?).

Scrie puțin, dar mai totdeauna aprecierile lui sînt juste. Dintre pictorii consacrați simpatizează în mod deosebit cu acela lui Theodor Pallady „un liric, dar nu dulceag, nu lăcrămos” (22 martie) cu aceea a lui Nicolae Dărăscu, „un talent matur”, în peisajele căruia „totul e liniste. Totul e armonie” (12 ianuarie) și a lui Gheorghe Petrașcu (17 ianuarie). Dintre artiștii tineri care se remarcă ca excepționale forțe artistice atenția lui se îndreaptă către doi artiști cu idealuri și tehnici opuse: Nicolae Tonitza și Ion Theodorescu Sion. După cronicar Nicolae Tonitza reușește „să innobileze prin forța artei sale «intristătoarea realitate»”. „Nobletea artei [lui] stă în optimismul boudelairian ce adie în ea; căci optimismul ce poartă și păstrează un ideal în artă și în revoluție, nu care răspîndește o facilitate..., e anume acela care în dosul formelor unde se ascunde goliciunea tragică a vieții și dincolo de adevărul mitului, întrezărește halucinant și radios, ca Baudelaire, pe om, în vesnica lui svîrcolire prometeică” (23 ianuarie 1924). Lui Ion Theodorescu Sion „temperament revoluționar”, îi găsește în operele sale calități, „spirituale românești excepționale”, cum se iltutrează în compoziția *Izvorul Troiței* (22 martie). Afirmă cu convingere categorică: „În România arta va rămîne cu Theodorescu Sion. Fără el declinul s-ar fi putut măsura cu metri”. Le urmează acestora îndeaproape pe scara valorică Francisc Șirato, care în lucrarea *Întîlnirea* a realizat „o capodoperă de artă fină” (22 martie), Ștefan Dimitrescu, ce aduce „o lume care nu sucombă sub greutatea melancoliei înăbușite; e lumea lărnescă unde sănătatea nu suferă vătămări ireparabile și unde lingă strachina cu hrana simplă stă împacienta unealtă de muncă” (22 martie).

În mod excepțional relevă, ca și alții de altfel, creația tinărului pictor autodidact Nicolae Constantinescu: „*Pictura lui e o baladă*”, iar „conținutul ei e lumina

țării noastre”. „*Expoziția lui e o afirmare prin arta reușită, simplă a trei forțe, nu stări, a tradiționalismului: lumina, priveliștea și închinarea. Două vin din trecut și formează prezentul. Închinarea e a contemporanului. Efectul emotiv e, inextorabil, liniștea și limanul*” (8 februarie). Printre sculptorii atenția lui se îndreaptă în mod deosebit asupra lui Oscar Han care ocupă indiscutabil „locul de frunte în sculptura română” (22 martie 1924).

Evită și se abține de a comenta creația artiștilor ultraavangardiști dar, într-o prezentare de ansamblu a mișcării artistice bucureștene din anul 1923 va spune răsplat în cronică din 17 ianuarie 1924: „Cubismul ce a înflorit ca o buruiiană...” este „fără perspective mari, fără realizări impresionante”. Tot o părere pesimistă are și față de expresionism (12 aprilie 1924) cînd analizează operele Nadiei Bulighin care tînde să se încadreze în preceptele acestuia, ca și de psihodinamism, „expresie de artă promovată de Victor Feodorov” ce se încadrează într-o formulă părăsită „acum trei ani în Rusia care sprîjinise creația futuristă” (28 mai 1924).

G. M. Ivanov se înscrie printre criticii care au ținut să susțină fără patină, obiectiv, opiniile lor, cu cinste profesională.

RÉSUMÉ

L'article présente l'activité de cinq chroniqueurs et critiques d'art dans la presse de Bucarest pendant les années 1924—1930. Le juriste Aurel D. Broșteanu écrit des chroniques d'art pour la revue „La Pensée” („Gîndirea”). Esprit prudent, objectif, soucieux de porter des jugements autorisés sur la valeur des oeuvres d'art, il limite ses préoccupations aux artistes de prestige.

Le publiciste et le philosophe Grigore Tăușeanu a longtemps fait des chroniques d'art dans le journal „L'Avenir” („Viitorul”), soutenant l'art traditionnel et contestant celui ultramoderne.

Eugen Boureanu est l'auteur des chroniques plastiques de la revue illustrée „La Réalité” („Realitatea”) pendant les années 1926—1927. Il est un militant acharné et un théoricien de l'art traditionnel.

Le journaliste Adolf Clarnet écrit des chroniques d'art pour le journal de langue française „La Nation Roumaine” pendant les années 1928—1930. Il cherche à découvrir les jeunes talents à encourager leurs débuts.

Le poète G.M. Ivanov est l'un des critiques d'art qui ont tenu à exprimer leurs opinions sans parti pris, sans passion. Il s'avère un chroniqueur plastique combatif, acc du goût, bien informé sur le mouvement artistique occidental.